

Den konstaterande

Fritänkaren

Nr. 292 Februari 2021

Tjugonionde årgångens tredje nummer

Innehåll :

Krishärvan	2
1800-talets märkligaste roman (<i>Dostojevskij</i>)	3
Ahasverus annaler, del 202: <i>Den gamle musikern</i>	7
Fallet Jesus – försök till utredning	8
Några milstenar, februari 2001	17
Några filmer	18

Fritänkaren, som utkommit med 291 nummer sedan 1992 i både pappersform och på nätet, har aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Den har aldrig haft någon sponsor. Samtliga tidigare nummer finns tillgängliga på Wordpress: <https://clanciai.wordpress.com/fritankaren/>

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Donationer mottages med tacksamhet.

Bankkonto: 6682-338 254 102 (Handelsbanken, "Fritänkaren", C. Lanciai)
eller Göteborgs Skrivarsällskaps plusgirokonto, pg 35 86 46 – 8

Glöm inte att ange avsändare!!

Alternativt IBAN-nummer:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 31.1.2021

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Det nästsenaste numret av Fritänkaren finns alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Endast den digitala upplagan har färgillustrationer.

Krishärvan

Det kan inte hjälpas, men pappersupplagan av *Fritänkaren* är hotad, främst av det officiella postsystemet Postnord, som varje år höjer orimliga portopriser med ytterligare 10%. Vi kan aldrig garantera att nästa nummer kan komma ut även i pappersform.

Våra litteraturrecensioner i senaste nummer vållade en del rabalder, varför vi bland annat fann det nödvändigt att skriva om artikeln om Thomas Goodrichs bok "*Hellstorm*" (samma titel på svenska). Den digitala upplagan uppvisar sedan den 9.1 den omredigerade versionen av recensionen, men för att rätt skall vara rätt bör även korrigeringen manifesteras i pappersversionen. Här är den:

"*Hellstorm*" av Thomas Goodrich (2010, 378 sidor) är kanske vår tids mest upprörande och uppskakande bok. 75 år efter kriget avslöjar den alla de omänskliga grymheter som begicks mot de besegrade tyskarna. Den går noggrant igenom alla omständigheter kring eldstormen i Hamburg i juli 1942, som inte var planerad, samt förintelsen av Dresden 14 februari 1945, som var planerad, inspirerad av det oväntat överväldigande resultatet av den oavsiktliga eldstormen i Hamburg, vilket gav "Bomber" Harris idén till att genomföra en ännu mer omfattande eldstorm över Dresden, vilken eldstorm alltså inte var något annat än överlagt mord på kanske 600,000 civila. Och det var bara början.

Som exempel på de därpå följande förhärjningarna av den tyska befolkningen, genomförd gemensamt av de allierade, främst ryssar, amerikaner, engelsmän och fransmän, uttalade polackerna vissa betänkligheter inför fördrivandet av fem miljoner tyskar från Schlesien, där de hade levat i 700 år, vilket land nu Polen skulle överta, vilka betänkligheter fick svaret: "Bry er inte om fem eller fler miljoner tyskar. Stalin kommer att ta hand om dem. Ni kommer inte att ha några som helst bekymmer med dem: de kommer att upphöra att existera."

Bokens senkomna kompletterande fakta om andra världskriget är viktiga. Den behandlar inte Förintelsen, då den helt koncentrerar sig på att skildra och dokumentera de tyska civila krigsoffrens lidanden, men de båda folkorden har vissa gemensamma nämnare. Liksom en av de hemska sanningarna om Auschwitz är att antalet offer aldrig kan preciseras utan bara uppskattas ungefärligen, vilket både polska och judiska historiker är överens om, ("*One of the sad truths about Auschwitz, Polish and Jewish historians agree, is that the exact number of victims will never be known,*") kan heller aldrig de civila offren för sådana eldstormar som över Hamburg och Dresden närmare preciseras i antal. Eldstormarna och förintelserna genom bombningar av tyska städer var dock mindre i jämförelse med amerikanernas terrorbombning av de japanska städerna – Hiroshima och Nagasaki var bara två av dem, och ej heller de oskyldiga offren för dessa kan uppskattas annat än ungefärligen.

Ingenting kan ursäkta någonting av vad Hitler åstadkom, medan det dock finns förmildrande omständigheter när det gäller det tyska folket, som gick på honom. Det andra världskriget var en följd av det första världskriget och framför allt av Versaillesfreden 1919 och dess groteska förödmjukelse av de besegrade, främst Tyskland, medan Österrike bar sin politiska förintelse bättre. Medan Hitler kom i maktställning i januari 1933 befann sig Einstein i Amerika och fann det omöjligt att kunna återvända hem. Hela världsjudendomen förklarade Hitler-Tyskland krig redan då.

https://en.wikipedia.org/wiki/1933_anti-Nazi_boycott

Einstein deklarerade att Hitler redan i sin bok 1925 förklarade sitt program för förintelsen av allt judiskt, och han menade (Einstein) att det vore ousäktligt för någon att följa en sådan ledare, då denne från början klargjort så omänskliga föresatser. Men de som läste boken i Tyskland på den tiden var inte många, och de flesta såg bara att Hitler faktiskt fick ordning på landet, vände misären till välstånd, skaffade alla arbete, räddade ekonomin, och så vidare. Alla som liksom Einstein genomskådade Hitler lämnade Tyskland frivilligt.

Hitlers främsta åstundan var dock att besegra bolsjevikerna, vilket han såg som sin korstågsmässiga mission i världen. Många föll även för detta.

Enligt militärhistorikern Viktor Suvorov planerade Stalin redan på 30-talet att besätta åtminstone östra Europa. Redan 1936 förelåg en fullständig plan för detta, som Berlin var väl medveten om, varför allt strategiskt tänkande i startandet av kriget gick ut på den definitiva uppgörelsen med Sovjet. Enda möjligheten att komma åt Sovjet var genom Polen, och allt agerande gick ut på att förekomma Sovjet. Suvorov flydde till England 1987 och skrev där sin

bok "*Icebreaker: Who Started the Second World War?*" Den är mycket kontroversiell och har väckt mycket kritik men har mig veterligen inte vederlagts.

[https://en.wikipedia.org/wiki/Icebreaker_\(Suvorov\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Icebreaker_(Suvorov))

https://en.wikipedia.org/wiki/Soviet_offensive_plans_controversy

För övrigt anser jag att det mest infama av alla sätt att föra krig på är att mörda civila genom att bomba städer, vilket är den yttersta höjden av feghet. Vi trodde att mänskligheten kanske vuxit ifrån sådant genom det andra världskrigets oerhörda excesser i omänsklighet, men redan i Vietnamkriget såg vi det upprepas igen och sedan i alltför många andra krig ända fram till våra dagar, som om människans omänsklighet var obotlig.

Mot Tysklands helvetesstormar över judar och civila kan man ställa Stalins dödsläger (med en miljon offer om året enligt Solsjenitsyn) och de hundratals miljoner offren för Maos diktatur i Kina som jämförelse."

För övrigt, ju mindre sagt om den ekonomiska situationen, desto bättre. Vi förblir ruinerade sedan oktober 2019 genom skattekrisen, vilken ledde till nödvändigheten att ta lån vars värsta delar aldrig kan återbetalas inom överskådlig framtid, men den ekonomiska undergången är dock en obetydlig kris i jämförelse med den katastrofala krisen med de krympande händerna, som inte längre är pålitliga i den pianistiska exekveringen, då inte ens oktaver längre är praktiskt utförbara med säkerhet och tillförlitlighet. Den exakta precisionen har redan varit förlorad i ett antal år, men händernas förkrympning har sedan i höstas gjort den omöjlig. Då musiken alltid varit mitt huvudsakliga levebröd och dess praktiserande den mest krävande verksamheten är detta den totala personliga katastrofen, då man i synnerhet redan nödgats överge Beethoven nästan fullständigt.

1800-talets märkligaste roman.

När Dostojevskij skriver "Brott och straff" är han 45 år gammal. Han är redan medelålders och är på väg i åldrandets utförsbacke och har ett alldeles ovanligt stormigt liv bakom sig som hade knäckt vilken annan författare som helst. Men Dostojevskijs avgörande styrka är just vad som lyfter fram honom över alla sina kolleger: han har den synnerligen ovanliga förmågan att använda allt ont som drabbar honom till godo. När han inleder arbetet på "Brott och straff" har han inte bara sina nio år i Sibirien bakom sig, utan dessutom har hans första hustru dött ifrån honom, och dessutom har han förlorat sitt starkaste moraliska stöd och sin bästa medarbetare genom sin litterärt likasinnade broder Michails förtidiga bortgång.

"Brott och straff" är hans tredje stora steg ut mot den stora kriminologiska mystiken. Det första var den av Bjelinskij så gränslöst missförstådda novellen "Värdinnan", och det andra var romanen "De förtrampade". Men som kriminalroman är "Brott och straff" alla kriminalromaners yttersta motsats i det att den kriminologiska upprullningen sker så att säga från galen ända: i stället för att läsaren skall få gissa vem mördaren är så inleds romanen med att mördaren begår mordet, och man får i detalj följa med i hur han begår det. Han begår det på ett sådant sätt att inga misstankar kan riktas mot honom och på så förbryllande vis att det måste bli dömt till att bli ett kriminologiskt ouppklarat mysterium för alla tider. Till det outrannsaktiga i brottet kommer dessutom det att en oskyldig bekänner sig skyldig till det. Likväl får läsaren från början exakt veta vem och hur och varför detta absurda brott begås.

Till de kriminologiska sällsamheterna kommer dessutom det, att kriminalchefen Porfirij Petrovitj, den fryntlige förhørsledaren, sannolikt är den ende i sitt slag i världslitteraturen. Han vet genast vem som är mördaren efter att ha träffat Raskolnikov första gången, och fastän han saknar bevis är han säkrare på saken än han hade varit med alla bevis i världen, blott emedan Raskolnikov skrivit en tidningsartikel som indirekt avslöjar motivet. Samtalen mellan Raskolnikov och Porfirij Petrovitj är romanens psykologiska höjdpunkter: här har Raskolnikov den ende i romanen som förstår honom och som står på samma nivå som han. Det märkliga med deras umgänge är att åklagaren respekterar Raskolnikov, han kan mycket väl arrestera Raskolnikov om han vill och vara säker på att Raskolnikov förr eller senare skall erkänna, men av ren respekt för brottslingen gör han det inte. Denna respekt för brottslingen är romanens stora avgrundsdjupa huvudtema.

Frågeställningen i romanen är utan tvekan Dostojevskijs livs viktigaste. Här uppträder för första gången övermänniskotanken i litterär skrift och i kanske dess allra mest fundamentala renhet. Raskolnikov jämför sig med Napoleon, som tågade över miljontals lik utan att bekymra sig därom emedan han ansåg sig ha rätt att vara den han var. För att pröva denna attityd till mänskligheten och ta reda på om den kan vara befogad beslutar sig Raskolnikov för ett experiment: han skall undanröja en fullständigt vedervärdig mänska som bara suger blod ur sina medmänniskor, en vidrig ockrerska. Om han kan göra detta med gott samvete och om mordet blir prisat av mänskligheten, vilket det rimligtvis borde bli, så menar Raskolnikov att den mot sina medmänniskor fullkomligt hänsynslöse övermänniskan har ett existensberättigande. Detta resonemang är det yttersta ursprunget till hela Nietzsches filosofi och hela den nationalsocialistiska eran med världskrig och folkmord i släptåg. I Raskolnikovs övertygelse ligger fröet till både en Kaiser Wilhelm II, en Hitler, en Stalin och en Mao Zedong, och den är kusligt besläktad med en Muhammeds monomaniska fanatism, som innebar slutet för en hel kulturvärld.

Vad som räddar Dostojevskij och Raskolnikov från slika fällor är den mänskliga faktorn. Det försvarliga mordet blir ett fullständigt fiasko i det att procenterskans betydligt menlösare syster råkar komma och störa just som brottet begås, varför mördaren måste mörda den stackars system också. Därmed åskådliggöres hela vidden av den monomaniska fanatismens dilemma: för att kunna förverkliga sig måste oskyldiga offras. Man kan inte bruka våld mot de därav förtjänta utan att även oskyldiga måste bli drabbade. Därmed faller från början Raskolnikovs hela fulländade teoretiska och idealistiska tankekonstruktion platt till marken. Experimentet blir dödfött, och de återstående fyra akterna av skådespelet blir ideologens tragedi.

Raskolnikovs personlighet är vad som ger denna roman dess överväldigande resning. Från det att hans experiment så totalt har misslyckats är han en mycket tragisk person. Från att ha varit en hänryckt idealist blir han en förkrossande skuldmedveten brottsling som fullständigt vilser i tillvaron inte vet hur han ska bära sig åt för att få sin rättvisa dom. Skökan Sonja och självmördaren Svidrigajlov visar honom vägen. I och med att han ödmjucar sig för den prostituerade börjar han äntligen känna fast mark under fötterna, och i och med att Svidrigajlov självmant tar på sig den hårdaste tänkbara bot för alla sina mord och skändningar av minderåriga får Raskolnikov mod att göra det samma. Svidrigajlov är den andre i romanen utom Porfirij Petrovitj som visar sig stå på samma nivå som Raskolnikov.

Dostojevskij själv då? Vem är han i denna roman? Är han den avgrundsdjupt grubblande och dystre Raskolnikov med sin så fruktansvärt överväldigande tragiska personlighet, denne 1800-talets Hamlet, en släkting till Ibsens Brand, som dock har ett så ännu omätligare avgrundsdjup av mänsklighet och pathos att uppvisa? Eller är han den flinande vidrige vällustingen Svidrigajlov som förgås i mardrömmarna av sina egna skuldkomplex? Eller är han den trygge omhändertagaren Rasumichin, som ser till att allting får ett under omständigheterna trots allt så gott slut som möjligt? Eller är han den mänskliga åklagaren Porfirij Petrovitj som genomskådar alla och som kan manipulera med människor precis som han vill? Nej, ingen av dessa fyra kan vara Dostojevskij själv. De är bara uttryck för hans omätliga människokänedom.

Emellertid har de flesta av Dostojevskijs romaner en så att säga signatur som icke vore så iögonfallande om den inte just ständigt upprepades, och denna, liksom Hitchcocks figurerande som statist i sina filmer, ständigt återkommande signatur är världslitteraturens hemskaste mardröm. Det är bilden av den vuxne mannen som skändar den minderåriga flickan. I "Brott och straff" uppträder denna signatur för första gången ohöljd i grällaste skamlöshet, och på något sätt är hela denna roman den första gång då författaren fullständigt öppnar sitt hjärta. Vi får blicka ner i förfärliga avgrunder, mänsklighetens människovärde och existensberättigande ifrågasättes, och vi får komma in i den vidrigaste av alla människors, barnaskändarens, egen föreställningsvärld.

Vi måste här spekulera litet. Lägg till dessa avgrunder några andra märkvärdigheter i Dostojevskijs levnad: han skrattade i fängelset efter att ha arresterats utan vettig anledning 1849 och blott kunde ha döden eller Sibirien att se fram emot, han anklagade aldrig någon för sina nio oförtjänta år i Sibirien, tvärtom förblev han alltid tsardömetts främsta moraliska stöttepelare, och han var aldrig någonsin bitter över det bittra faktum att han förlorat nio av sina bästa år i Sibirien och därtill sin hälsa. Addera detta till de rysliga avgrunderna i "Brott och straff". Vad får vi? Summan blir en sällsam teori, som måste formuleras.

Antag att han själv någon gång före april 1849 gjorde sig skyldig till någon form av barnaförförelse. Till stöd för detta antagande kan anföras, att han, enligt honom själv, efter Sibirien kände en viss tillfredsställelse över att Sibirien åtminstone befriat honom från hans onaturliga lustar, plus den tiofaldigt återkommande barnaskändningssignaturen i hans romaner, plus den vän till honom (Strakhov) som efter hans död inför Tolstoj skvallrade om att han skrutit över att ha skändat en minderårig flicka i en bastu. Det är bara tre indicier – inga bevis.

Antag då att denna barnaskändning gav honom sådana avgrunder av skuldkänslor, någonting annat skulle då ha varit onaturligt, att han upplevde arresteringen 1849 och de nio åren i Sibirien som ett försynens straff för hans osedlighet. Det ensamt skulle förklara hans märkvärdiga brist på känslor av harm mot de ryska myndigheternas begravnade av honom levande i tio år. Endast i en liten passage i "Idioten" riktar han någonsin någon tillstymmelse till bitterhet mot de makter som låtit honom lida, men den passagen handlar bara om låtsasarbuseringen i december 1849. Om de nio åren i Sibirien – aldrig någon anklagelse eller bitterhet mot någon.

Ändå är även denna ständigt återkommande barnaskändningssignatur bara en grotesk, ett blottande av en svaghet och inte Dostojevskij själv. Det är ändå i Raskolnikovs personlighet som vi i denna roman måste söka och finna Dostojevskij själv.

I själva verket är "Brott och straff" den slutgiltiga produkten av de nio åren i Sibirien, det underbara beviset på Dostojevskijs gyllene förmåga att använda sig av sina svåraste prövningar till enbart vinst och seger för sig själv. "Brott och straff" är framför allt det yttersta medlidandets roman. Vi har här även familjen Marmeladov med den försupne erbarmlige tjänstemannen som går under med sin lungsiktiga förpinta hustru, vilkas dotter den prostituerade Sonja är, som Raskolnikov böjer sig i stoffet för. Men romanens yttersta medlidande är ej förknippat med någon medlem av den förtvivlade familjen Marmeladov. Det yttersta medlidandet här är med Raskolnikov själv.

Vem är då Raskolnikov? Han är mördaren. Han är brottslingen vars innersta själshemligheter i detalj utrannsakas av Dostojevskij. Han är summan av alla de brottslingar Dostojevskij tvingats att dagligen leva tillsammans med under fyra år. Han är den första fullmogna frukten av ett författarskap vars påtvingade extremt fördjupade mänskokunskap kanske gör det till världslitteraturens mest unika. Faktum är att Dostojevskij med sin omåttligt fördjupade mänskokänedom skapade en ny människa som sedan dess har dominerat världslitteraturen. Efter Dostojevskij är Stefan Zweig den ende som ytterligare kunnat berika det mänskliga hos människan. Dostojevskij är besläktad med Ibsen i det att det till exempel i "Brott och straff" inte går att avlägsna en enda replik utan att dramat i sin helhet blir lidande, men Dostojevskij går omåttligt mycket längre än Ibsen. Ibsen ställer allting på sin spets, men Dostojevskij skuffar konsekvent sina människor över branten. Det har han råd med, ty efter sina nio år i Sibirien har han ingenting mer att förlora...

Märkligt är, att "Brand" och "Brott och straff", dessa 1800-talets båda mest överväldigande integritetstragedier, utkommer samtidigt år 1866.

Efter denna roman ägnar sig Dostojevskij åt roulettespel och spelar bort alla sina pengar. Han gifter sig på nytt med en 25 år yngre fru av delvis skandinaviskt blod såsom han själv, (Dostojevskijs förfäder är vänder ursprungligen från Norden, och hans frus mor är finlandssvenska,) och han inleder en fyraårig utlandsvistelse. I Tyskland skriver han "Idioten" och "De besatta" samt de mindre romanerna "Spelaren" (om roulettespel, en underhållningsroman,) och "Den evige äkta mannen", en svartsjukebagatell.

Men i och med "Brott och straff" är höjdpunkten i Dostojevskijs liv och produktion ohjälpligt passerad. Visserligen är furst Mysjkin i "Idioten" hans mest betagande romangestalt, varför Dostojevskij själv satte denna roman högst av sina romaner, och visserligen är Nastasia Filippovna hans mest underbara kvinnogestalt och dramat mellan de tre inklusive Rogosjin hans starkaste drama, men för övrigt lider denna roman tyvärr av en svulstighet som svämmar över alla bräddar i det att utvecklingarna från ämnet ständigt drabbas av extra utvecklingar från ämnet.

Vissa experter framhåller "Idioten" jämte "De besatta" som Dostojevskijs främsta romaner, och visserligen är de kanske de mest virtuost och flyhänt skrivna, men ämnet i "De besatta" måste betraktas som tvivelaktigt. Visserligen kan man se denna terroristsaga som en profetia om den kommande bolsjevikiska revolutionen, men hur kan man så vidlyftigt och seriöst ägna sig åt att skildra sådana enbart vidriga människor? Den enda intressanta figuren i hela romanen är den hemlighetsfulle grubblaren Nikolaj Stavrogin, som i denna roman är den som visar sig ha ägnat

sig åt den Dostojevskijska obligatoriska barnaskändningen; men även han slocknar i intet när han slutligen visar sig vara nedrig nog till att kunna begå självmord genom hängning och det utan någon annan anledning än att han är lika äcklad av hela romanens ämne som säkert Dostojevskij själv var vid det laget.

Så har vi slutligen hans sista serena period som framför allt domineras av "Bröderna Karamasov", hans största och mest formfulländade roman. Som tekniskt mästerverk höjer den sig skyhögt över hela 1800-talslitteraturen för övrigt: den är så genialiskt komponerad, att hela den 1000-sidiga handlingen, som omspanner så många kontrasterande fullständiga människoliv, endast tilldrar sig under några få veckor för att inte säga dagar. Till ett nu på 1000 sidor har Dostojevskij koncentrerat ett helt universum av människoöden, som vart och ett är ett universum för sig. Något liknande har aldrig någon annan lyckats prestera med ett så formfulländat och variationsrikt resultat. Naturligtvis är även detta, liksom "De besatta" och "Idioten", en kriminalroman och den högst utvecklade av dem alla.

Ändå är även denna gigantiska final i 1800-talets skickligaste författares produktion underlägsen den hälften så korta "Brott och straff". Varför?

Det är inte det, att "Brott och straff" är så mycket mer intensiv och laddad och "Bröderna Karamasov" så mycket tyngre och tråkigare skriven. Det är inte heller det, att "Brott och straff" är så oändligt mycket djupare, vilket kompenseras av att "Bröderna Karamasov" är så mycket rikare. Nej, vad som drar ner Dostojevskijs produktion från och med "Spelaren" i jämförelse med "Brott och straff" är, att den distans som Dostojevskij ännu har i "Brott och straff" går sedan mer och mer förlorad ju äldre han blir.

Denna brist på distans yttrar sig i olika svagheter. Den första är det förödande roulettespelet, som visserligen är spännande men enbart dumt. Andra svagheter är den chauvinism och panslavism som han allt mer ägnar sig åt förkunnandet av ju äldre han blir: han predikar bland annat sådana absurda saker som att ryssarna är Guds utvalda folk och att ryssarna skall flytta fram sina gränser till hjärtat av Tyskland. Även om det tyvärr senare verkar slå in så får man som seriös skönlitterär författare inte predika sådana enbart politiska och fanatiska saker.

Men framför allt yttrar sig bristen på distans i hans förhållande till sina egna romanfigurer. Redan i "Idioten" märks det hur Dostojevskij favoriserar sin furst Mysjkin och låter alla de andra (utom Nastasia Filippovna) leva i skuggan, i "De besatta" är det nästan kusligt att följa med Nikolaj Stavrogins självupptagenhet som måste vara författarens egen, i "Ynglingen" går författaren så helt upp i sin yngling att man måste fråga sig varför han är så fixerad vid ynglingar, och i "Bröderna Karamasov" är det nästan pinsamt att gång på gång få läsa om hur författaren älskar sin Aljosja. Denna brist på distans är "Brott och straff" helt fri ifrån. Den är suveränt hållen alltigenom, Raskolnikov är Raskolnikov och inte Dostojevskij, och alla de andra gestalterna är karaktärer på samma scen som Raskolnikov. Ingen är speciellt utvald, ingen är omstrålad av något favoriserande nådeljus, och den sällsamme Svidrigajlov får till och med fria händer till att direkt motarbeta huvudpersonen. Varken furst Mysjkin, Nikolaj Stavrogin eller

Aljosja Karamasov tillåts ha några direkta fiender i de senare romanerna, och detta är inte naturligt. Var finns det en människa som inte har en fiende?

Därmed har vi trots allt riktat någon kritik mot Dostojevskij i hopp om att alla hans obestridliga eviga förtjänster endast desto klarare må framgå därur.

Ahasverus annaler, del 202: Den gamle musikern

"Så vänligt av er att hälsa på en gammal surmulen förlegad stackars musiker, som överlevt sig själv alltför länge redan, inte för att jag förstår varför, men jag antar att ni liksom så många andra önskade se en gammal mumie vid liv innan det var för sent."

"Men ni är fortfarande ungdomlig och vid full vigör och ger inte alls ett åldrat intryck. Tvärtom. Er aktivitet vid er ålder borde väcka hela världens häpnad och beundran, i synnerhet i beaktande av de av era två stora mästerverk, som kröner hela ert livsverk."

"Ni smickrar mig. De är bara en gammal mans sista suck. Jag har för länge sedan sjunkit i skuggan av främst mina två världsberömda elever, som tyvärr blev mina två främsta sorgbarn. Jag fick ju aldrig några egna barn, så jag kunde inte låta bli att betrakta mina främsta elever som mina söner, och det lär faktiskt vara ett antal musiker som kallat mig pappa, då de sett mig som en sorts Nestor att trots allt se upp till, fastän jag alltid föredragit att verka vid sidan om och helst i obemärkthet, vilket min långvariga ställning och tjänst hos den där fursten borta vid gränsen gav mig den idealiska möjligheten till. Jag var faktiskt fri där hela livet hur mycket min verksamhet än begränsades av den geografiska avskildheten, men för mig var det ett bättre hov än något kejsarligt hov i världen. Så ni har faktiskt hört mina två gamla ålderdomssynder?"

"Jag har njutit av dem. De har varit mitt livs största musikaliska njutningar."

"Vilken av dem tyckte ni var bättre?"

"De är så olika. De är helt väsensskilda men kompletterar därför varandra. Det första är ju direkt sakralt genom den heliga urkundstexten, medan det andra har en mera avslappnad och pastoral prägel."

"Det var meningen. Det första var inspirerat, medan det andra var rena avkopplingen. Men ni överdriver. Ni måste väl ändå medge att mina två stora lärningar har överträffat mig med många hästlängder."

"Nej, faktiskt inte. Ni är mognare och mera hållbar genom er musikaliska stabilitet och hållbarhet, medan Mozart aldrig riktigt växte upp och Beethoven är alldeles för experimentell."

"Stackars Mozart och Beethoven. Jag beklagar dem och deras grymma orättvisa öden. Men ni har rätt. Mozart kom aldrig riktigt över sin barnslighet, hur genialisk han än var, och han fick aldrig möjlighet att mogna ordentligt, även om han var på god väg. Han var min älsklingsson. Jag avgudade honom, och hans öde blev mitt livs största hjärtesorg. Det var hans pappa som fördärvade honom från början. Han drev gossen för hårt, men inget barn kan må väl av att pressas till att ständigt prestera sitt yttersta under ett oavlåtligt konserterande med ihållande världsturnéer. Gossen tog skada från början av att tvingas till ett hektiskt liv, och när han ådrog sig en allvarlig förkylning redan som barn fick han aldrig möjlighet att tillfriskna ordentligt därifrån, och så fick han gå sjuk genom hela livet. Pappan förstod inte bättre. Han var som alla andra berusad av gossens talanger, han var den första som blev det, och det steg honom åt huvudet, så att han stressade det stackars geniet ihjäl. Han fick aldrig en chans att bli en riktig människa. Därför lärde han sig heller aldrig att ta ansvar, så att han blev en slarver från början, som aldrig kunde hålla fast i sina pengar och spara någonting, utan som ständigt måste slösa bort allt på extravaganser och biljard. Då var stackars Beethoven åtminstone klokare."

"Men han lyckades väl ändå åtminstone mogna?"

"Det är frågan det. Han gjorde mig förtvivlad från början. I stället för att vara ett sprudlande geni som Mozart var han en egensinnig och knepig självsvåldig natur som var fullständigt renons på tålmod. Han var dynamisk och utomordentligt djärv i sitt oemotståndliga nyskapande, men han kunde inte hålla sig till formerna. Han medgav själv att han bara lärde sig alla konstens regler för att kunna bryta dem. Därigenom slarvade han bort och nästan fördärvade han sina egna förutsättningar, och fastän han utvecklade sonatformen till dess högsta möjliga fullkomlighet så spårade han sedan ur genom sitt självsvåldiga experimenterande, vilket ledde till att sonatformen gick förlorad i sin renhet. Han övergav den inte, men han drev den till sådana extravaganser, att dess mening gick förlorad. Sonatformen är ändå det underbaraste som

någonsin musiken givit upphov till. Det är den perfekta formen. Genom sonatformen kan vem som helst åstadkomma musikaliska mästerverk, då allt han behöver är en bra melodi och ett bra tema som kontrast. Den är mer än genialisk. Den är musikens ideal och dess fullkomlighet. Och den självhärliche Beethoven lyckades fullkomna den till dess högsta höjder av formfulländning, och så måste han gå och drabbas av tilltagande dövhet. Hur kan livet vara så orättvist? Vad kan en stackars musiker göra sig skyldig till för att drabbas av att berövas hörseln, hans viktigaste tillgång? Nej, jag förstår det inte. Det är för ohyggligt för att inte komma hela den gudomliga världsordningen på skam genom något så gudlöst sabotage. Jag kan inte acceptera det och allra minst som musiker, och jag förstår det inte, så det är lika bra jag dör och försvinner.”

Pappa Haydn, som han kallades av både Mozart och Beethoven och senare även av Schubert, vägrade acceptera och förstå sina båda älsklingselevers olycksöden, och särskilt Beethovens. Han såg det som ett gudomens angrepp på honom själv och på hela musiken, och han kunde inte förlika sig med det utan var beredd att strida mot hela evigheten för musikens försvar. Ändå var dessa två bara de första stora martyrerna för musiken, Schuberts fall blev ännu mera upprörande, och sedan följde ju också Mendelssohn, Schumann och Chopin i besläktade och lika oacceptabla tragedier. Men Haydn var suverän. Hans två slutliga oratorier "Skapelsen" och "Årstiderna" var skinande kronor på hans livsverk, de stod på samma nivå som Händels främsta oratorier, och även om Mendelssohn senare också skulle nå samma nivå, så framstår ändå Haydns två oratorier som hans älskade sonatforms mest fullkomliga manifestationer.

Joseph Haydn skapade stråkkvartetten och komponerade bland annat 103 sådana och 104 symfonier. Vid första framförandet av "Årstiderna" var han 69 år, och han dog vid 77 års ålder (1732-1809).

Fallet Jesus

Försök till utredning.

Det finns knappast något svårare ämne att utreda, då det fullkomligt har begravts i spekulationer, fantasier och mytbildning, som från början skenade iväg bortom alla rimliga gränser. Vi skall emellertid här försöka hålla oss till fakta eller åtminstone utgå därifrån, då vissa fakta i ärendet faktiskt inte går att förneka.

Evangelisterna Matteus och Lukas presenterar båda en utförlig släkttavla, som, ehuru de skiljer sig i detaljer, båda är överens om att han i direkt nedstigande led var ättling till kung David av Israel och Jerusalem. Då väsentligt mycket i hans personkult binder honom vid detta släktskap såsom 'Davids son' och därför rättmätig arvinge till titeln 'judarnas konung av Jerusalem', kan detta släktskap bara vara bindande och övertygande om han verkligen var en äkta son till Marias man Josef. Därmed faller rent vetenskapligt alla spekulationer om 'Guds enfödde son', Marie bebådelse av ärkeängeln Gabriel och Jesu gudomliga ursprung platt till marken. Även jungfrufödseln, även om sådant faktiskt kan förekomma, saknar i princip all trovärdighet.

Den största svårigheten i att försöka utreda hur det egentligen förhöll sig med Jesu liv och verksamhet ligger i det faktum, att han aldrig själv skrev ner någonting, och allt det som omsider skrevs ner kom till långt efter hans bortgång, tidigast tre decennier i efterhand. Därför måste alla evangelier vara fullkomligt renons på vederhäftighet, då man så långt efter hans bortgång bara kunnat lita på hörsägen. Faktum är att något bevis på något som står i evangelierna aldrig har kunnat presenteras.

Till dessa svårigheter kommer en massa andra. Det skrevs otaliga evangelier, som alla skildrade en mer eller mindre subjektiv uppfattning av ärendet, och de var så många och så inbördes motsägelsefulla att en rensning bland dem var ofrånkomlig. Den stora rensningen var klar vid kyrkomötet i Nicaea år 325 (nästan 300 år efter händelserna) varvid endast fyra evangelier framstod som acceptabla, de fyra längsta och mest utförliga, som dock även de inbördes skilde sig i detaljer och subjektiva uppfattningar. Det mest tillförlitliga av dessa har i allmänhet Lukas evangelium ansetts vara, där författaren, en läkare, själv i inledningen hävdar att han tagit reda på allt om saken från början, och alltså faktiskt bedrivit en viss forskning i ämnet, och hans källor är 'ögonvittnen som var med från första stund', och det finns fullgoda skäl att anta att det främsta av dessa ögonvittnen var ämnets egen moder Maria.

Hans evangelium är dessutom det enda som är skrivet av en bildad person, det är det enda litterära evangeliet, han har både stil och distans till ämnet, och framför allt är hans språk gott, medan alla de andra, främst Matteus och Markus, framstår som mycket ovana vid att alls handskas med det skrivna ordet.

När dessa fyra evangelier etablerades som kanoniska, medan alla andra hänvisades till ansamlingen av apokryfer, så lämnades dock inte ens dessa fyra helt intakta som de var. Även ur dem rensades det ut ett och annat, och av det utrensade materialet är det särskilt aktningsvärt att finna, att Markusevangeliet, det äldsta av dem, hade en annan version av episoden med Lazarus uppväckande från de döda, vilken alternativa version uteslöts. Därmed måste man tyvärr konstatera, att i redigeringen av de slutgiltiga versionerna av evangelierna gjorde man partiska ingrepp i källskriftorna genom censur och tendentiösa förbehåll.

Samtidigt etablerades kristendomen som statskyrka och blev därmed politisk. Det var det sista som Jesus själv hade velat, som det verkar av allt som uppptecknats av vad han skulle ha sagt. Genom att den blev politisk blev det fritt fram för politiska intressen att manipulera med den nya religionen efter eget skön. Detta resulterade nästan omgående i kättarförföljelser, bannlysningar och en etablerad skoningslös intolerans, som gjorde att den kristna världskyrkan ständigt avlägsnade sig från sin ursprungliga mening och äkthet,

Vad var det då som Markusevangeliet berättade som Johannesevangeliet förträngde? Enligt Markusevangeliet var Lazarusepisoden närmast ett experiment och en generalrepetition inför Jesu egen förestående död och uppståndelse. Lazarus gick själv med på experimentet, han var en av Jesu trognaste lärjungar och vänner, och var medveten om riskerna med att låta sig levande begravas och framstå som död under en ansevärd tid för att sedan återbördas till livet, där den största risken var att han faktiskt skulle dö på riktigt under den pågående skendöden. Emellertid kunde han återbördas till livet, därmed hade experimentet lyckats, och man kunde med gott mod och hopp satsa på att genomföra det förskräckliga projektet med Jesu lidande och död med en därefter följande återuppväckelse från de döda med goda chanser att lyckas över all förväntan.

Var ett sådant projekt nödvändigt? Det torde Jesus själv ha grubblat över ända in i sin sista stund på korset. Mycket av det som återgivits tyder på hans eget tvivel, som när han led ångest i Getsemane örtagård och faktiskt bad om möjligheten att få slippa undan, och när han förtvivlat på korset utropade: "Min Gud, varför har du övergivit mig?"

Men alltsammans handlade om att uppfylla profetior. Jesus var ett intellektuellt snille som redan som tolvårig, när han stannade kvar i templet i Jerusalem efter att hans föräldrar gett sig

åstad hemåt, undervisade och samtalande med de lärdaste fariséerna och prästerna i templet, som om han var självklar som en av dem. Alla judar kände till Messiasprofetiorna på den tiden, Messias var väntad sedan gammalt, och framför allt ägnade man denna dröm vidimerad av alla profetior det stora hoppet om att därigenom äntligen slippa det tyranniska förtrycket av främst de romerska främlingarna och militärerna. Militärdiktatur har aldrig varit populärt hos något folk och var det kanske allra minst bland israelerna. Messiasprofetiorna var mångahanda men tydligast hos profeterna Jesaja och Daniel. Daniels bok var mycket populär och allmänt välkänd bland judarna på den tiden.

Jesus torde tidigt ha mognat inför sin möjlighet att ta på sig uppgiften som Messias. Han hade rätt börd, och han kunde lagen och profeterna utantill och kunde nästan alltför tidigt umgås med lärde och fariséer som deras jämlike. Vänskapen med Nikodemus tyder på hur intimt hans samröre var med den lärda nomenklaturen i Israel. Men att förverkliga alla de väsentliga Messiasprofetiorna skulle bli en närmast övermänsklig uppgift.

Det heliga landet med dess geografiska begränsning, militärdiktaturens ständiga närvaro, de mossiga skriftlärderna med deras inskränkthet som helt bundna vid gamla förordningar och traditioner, var för trångt för honom. Han behövde bredda sina vyer genom en högre utbildning.

Därför sökte han sig av allt att döma utomlands. I sin bok *"Jesus Lived in India"* (1983) med undertiteln *His Unknown Life Before and After the Crucifixion* (*"Jesus levde i Indien – hans okända liv före och efter korsfästelsen"*) försöker Holger Kersten bearbeta alla frågetecken, där den kanske största frågan som alltid har ställts är: Vad gjorde Jesus under alla sina okända år, från 13 till 29 år? Holger Kersten menar att han företog en mångårig bildningsresa österut, att han vistades hos zoroastrianerna i Persien och lärde sig en hel del av dem och att han sedan fortsatte till Indien, där han inte fann mycket att hämta i hinduismen men desto mera i buddhismen, då han vistades länge i Sarnath norr om Benares, ett buddhistiskt lärdomssäte, och där tillgodogjorde sig mycket av buddhismen. Det har alltid framgått som övertydligt, att buddhismen och kristendomen har många gemensamma nämnare, kanske framför allt den gyllene regeln, att allt vad du önskar att andra gjorde mot dig, skall du även göra mot dem.

Holger Kersten från Magdeburg är inte ensam om sin uppfattning om Jesu vistelse i Indien och hans buddhistiska influenser. Vintern 1887 nådde den ryske historikern och forskaren Alexej Notovitj Himalaya och reste in i Kashmir. Därifrån fortsatte han till Ladakh, och i klostret Spituk en mil från Leh hörde han talas om buddhistiska traditioner om Jesu verksamhet i Indien. Ämnet fångade honom, och han reste vidare till Leh och därifrån till Hemis, Ladakhs största kloster, där han fick bekräftelse på att det fanns ett buddhistiskt evangelium. Ett fall från hästen i vilket han bröt benet tvingade honom att stanna kvar i klostret en längre tid, och under den tiden fick han ta del av detta evangelium. Han översatte det och publicerade det när han kom tillbaka till sinnevärlden, där naturligtvis denna publikation på franska i Paris, liksom Ernest Renans 'kätterska' skrifter (som *"Jesu liv"* 1863) bemöttes med massiv intolerans med ursinniga anklagelser om bluff, falskhet, lögn, bedrägeri, fantasier och så vidare, och praktiskt taget bannlystes och förbjöds som oacceptabel och förkastlig. Något sådant fick inte lov att förekomma enligt etablissemanget. Även Holger Kerstens bok har blivit utfnyst av etablissemanget, ehuru den blivit mycket läst och spridd och översatt till ett flertal språk.

Han återger sin översättning av hela det buddhistiska evangeliet, som vi inte kan återge här, ehuru det egentligen inte är särskilt vidlyftigt, men det är viktigt att kontentan återges.

Han reste alltså efter det rysk-turkiska kriget över Rawalpindi upp till Kashmir och vidare till Ladakh. Då han där råkade ut för fysiska problem som benbrott och tandvärk måste han tillbringa en konvalescenstid i Ladakhs största kloster Hemis, där munkar berättade för honom om ett buddhistiskt evangelium som där fanns i manuskript. Han blev nyfiken och bad dem läsa upp det för honom och översätta det, varvid han noggrant noterade hela översättningen.

När han återvände till Europa ville han offentliggöra denna sensationella buddhistiska version av evangeliet, som han menade att förklarade många dunkelheter. Han vände sig först till en metropolit i Kiev, som dock avrådde från publicering, då han menade att detta endast skulle komma Notovitj till skada. Varför? frågade Notovitj. Det vägrade metropoliten att svara på.

Ett år senare reste han till Rom med sitt manuskript och fick samma mottagande där: "Vad tjänar det till att trycka detta? Ingen skulle bry sig om det, och ni skulle bara få en massa fiender. Men om ni behöver pengar kan vi köpa det av er..." Notovitj vägrade och reste till Frankrike.

Även kardinal Rotelli i Paris avrådde honom. Till slut kom han i kontakt med Ernest Renan genom Jules Simon. Renan föreslog honom att anförtro manuskriptet i sina händer, så skulle han framlägga det för Franska Akademien. Ehuru detta anbud var ytterst lockande föredrog Notovitz att slutligen utge sina anteckningar på eget beväg och eget förlag.

Resultatet är hans "Reseskildring från Kashmir och Ladakh", en liten lättläst bok på 150 sidor, där 40 sidor utgöres av det av honom funna och översatta buddhistiska evangeliet samt 35 sidor av hans egna kommentarer därtill.

Detta tibetanska evangelium har han delat upp i 14 kapitel på inalles 244 verser. Efter en lång inledning (3 kapitel, 36 verser,) som bland annat behandlar Moses kommer man fram till Jesu födelse, som följs av historien om hans 16 år långa Indienvistelse från hans 13-e till hans 29-e levnadsår. Hans resa till "Sind" (= Indien) beskrives utförligt, han vandrade genom de fem flodernas land och Rajputana, där han studerade jainismen, och begav sig sedan till Orissa (vid ostkusten) för att därpå bege sig upp till Benares. Han studerade Vedalitteraturen men tog med tiden avstånd från brahminerna (hinduismen), och han förnekade att Gud någonsin kunde ta sin boning i någon människa eller synlig varelse: "Den evige domaren, den eviga anden utgör världsalltets enda odelbara själ, som ensam skapat, upprätthåller och upplivar allt." Redan här började han predika och fick redan här emot sig fiender, som ville döda honom. Under sex år därefter studerade han buddhismen bland annat i Nepal, och han fann aldrig något skäl till att ta avstånd från denna lära.

På vägen tillbaka till Israel kom han även i konflikt med zoroastrianerna i Persien, men dessa ville inte döda honom utan nöjde sig med att utvisa honom.

Så kom han då i sitt 29-e levnadsår tillbaka till sitt eget hemland och folk efter 16 års bortavaro (först efter halva evangeliet). Israel synes ha kommit väl ihåg vem han var och tagit emot honom som en tröstare under Roms förtryck, men "ståthållaren i Jerusalem, Pilatus, befallde då att man skulle gripa predikanten Issa, att man skulle föra honom till staden och ställa honom inför domarna, men för att inte reta befolkningen ålade han prästerna och de skriftlärde att döma honom i templet." När han kommer till Jerusalem tillfrågas han vad han menar egentligen, och han svarar då bland annat: "Vad angår Moselagen har jag bemödat mig om att återupprätta den i människors hjärtan, och jag säger er, att ni är okunniga om dess verkliga innehåll, ty det är inte hämnd utan försoning som den förkunnar, men man har förvrängt andan av dessa lagar."

Prästerna berättade att de inte funnit något ont hos Jesus och därför låtit honom gå, varvid "Pilatus råkade i häftig vrede" och sedan ständigt hade sina spioner ute för att bevaka allt vad Jesus sade och gjorde.

I kapitel 12:10-21 utbreder sig Jesus om kvinnan och hennes roll i ordalag som saknar motstycke i något annat evangelium. "Var kvinnan undergiven. Hennes kärlek förädlar mannen, uppmjukar hans hårdnade hjärta, kuvar vildjuret och förvandlar det till ett lamm," säger han bland annat. Detta långa vackra avsnitt är fullkomligt unikt i hela den kristna litteraturen och finns bara i detta evangelium av en okänd författare, som har fler direkta citat av Jesus än både Mattheus och Thomasevangeliet medan endast Johannes uppvisar något liknande.

I tre år lät man Jesus predika, "men ståthållaren Pilatus förskräcktes över folkets alltför stora kärlek till Issa" och gav slutligen soldaterna order att gripa honom. Den passionshistoria som sedan skildras skiljer sig helt från alla andra evangeliers. Han torterades för att tvingas till bekännelser, men han hade ingenting att bekänna. Till påskhögtiden försökte prästerna förmå Pilatus till att frige en fånge, men Pilatus vägrade. De bad honom då att Issa skulle bli dömd eller lössläppt före högtiden, och det gick Pilatus med på. Men två rövare skulle dömas samtidigt.

Vad som sedan följer är en "monkey trial", en apdomstol, där Pilatus använder allt vad de anklagade säger mot dem själva, så att det slutar med att alla tre döms till döden: ingen blir frigiven. Domarna och prästerna protesterar, men ingenting hjälper mot den romerska övermakten. Slutligen tvär prästerna sina händer – icke Pilatus.

Tre dagar efter Jesu begravning skickar Pilatus soldater att hämta Jesu kropp och begrava den på ett annat ställe, då han fruktade för en folkuppresning, då så många gick och grät vid Jesu grav. Här följer detta evangeliums mest häpnadsväckande vändning. Då alltså Pilatus givit order till sina soldater att nattetid hämta Jesu kropp och begrava den på ett annat hemligt ställe för att undvika att judarna gjorde böner vid hans grav till en folkrörelse, och då denna order åtlyddes till punkt och pricka, fann judarna givetvis följande morgon den riktiga graven tom. Genast spred sig ryktet att Jesus hade uppstått från de döda, ett rykte som verkligen gav näring åt den

folkrörelse Pilatus hade försökt kväva, ett rykte som Paulus gjorde till dogm och som blev en av hörnstenarna för den kristna kyrkan, ett rykte som ingen någonsin kunnat råda bot på, då ju på Pilatus egen befallning den nya grav som Jesus lades i för alltid skulle vara okänd.

Vad vi har här är kanske den mest unika av alla källskrifter om Jesu levnad och livsöde. Det finns ingenting personligt i skriften och ingenting tendentiöst, utan allting är lika sakligt och enkelt som i Markus- och Thomasevangelierna; och det mest anmärkningsvärda av allt: det utger sig för att vara tillkommet "tre eller fyra år efter Jesu död", alltså omkring 30 år före de tidigaste andra evangelierna.

När Nikolaj Notovitj efter sina forskningsresor i Ladakh utgav det på franska slog alla hans avrådares profetior in: han fick fiender överallt och stämplades som bedragare av etablissemanget. Ändå är detta evangelium fullständigt harmlöst och berättar bara troskyldigt hur det kan gå till när en ärlig människa missuppfattas som subversiv av paranoida myndigheter, varvid den ärliga människans framhårdande ärlighet bara blir som olja på övermaktens fruktan och faran inför att bli genomskådade och bli ställda till svars för sina missgärningar.

Om detta evangelium har någon tendens över huvud taget är det, att varken Judas eller överstepräster nämns vid namn och att en enda person gives hela ansvaret för mordet på Jesus: Pontius Pilatus, den romerska militärdiktaturens representant i Israel.

Naturligtvis väckte boken en viss sensation och översattes till ett antal språk. Den utgavs på ryska och franska 1894 men hann bli översatt till engelska, tyska, spanska, italienska och svenska innan reaktionära krafter började försöka tysta ner den, främst Vatikanen förstas, och bringa den i vanrykte. Andra resenärer reste upp till Ladakh för att forska i saken, men munkarna ville inte blotta denna handskrift för vem som helst, och naturligtvis hävdade dessa resenärer, som aldrig fått se den, att den inte existerade utan var ett falsarium uppfunnet av Notovitj själv, som hävdade att hans fantasi inte var förmögen till att uppfinna sådant.

Dess värre hamnade även andra resenärer i Ladakh av mera öppet sinne och mera seriös disposition, som inte bara var ute i mytavrätningsärenden, som kunde vidimera att detta buddhistiska evangelium fanns och inte bara i Ladakh. Den första av dessa var en indier, *Swami Abhadananda* från Calcutta, född 1866 som Kaliprand Chandra, som var en orientalisk skolastiker som studerat även i London och USA. Han reste enkannerligen till Ladakh för att kunna avslöja Notovitjs bluff en gång för alla och kom till Ladakh 1922 och kunde där inte annat än verifiera att Notovitjs redogörelse dess värre inte var ett falsarium.

Näste resenär som ställdes inför samma ovedersäglighet var den berömde arkeologen, diktaren och konstnären *Nikolaj Roerich*, som ledde en expedition omkring i de mest bergiga och otillgängliga delarna av Centralasien 1924-28 omfattande även Ladakh. Han var född i Petersburg 1874, hans hustru Helena Roerich var en av förgrundsgestalterna inom teosofin och nära släkt både med kompositören Modest Mussorgskij och generalen Kutuzov, Napoleons besegrare, han försökte samarbeta med bolsjevikerna efter 1917 men såg sig inte ha något annat val än att gå i exil liksom de flesta av alla de andra ryska intellektualisterna, och hans expedition finansierades och organiserades från Amerika. Även han bekräftade att det faktiskt fanns inte bara ett buddhistiskt evangelium utan ett flertal källskrifter som bekräftade samma sak. Hans ord väger tungt, han var en över hela världen högt respekterad arkeologisk vetenskapsman, hela hans familj var av samma vetenskapliga sort, hans son Georg behärskade alla tibetanska dialekter och var honom till stor hjälp i arbetet, som ingen senare kunde vederlägga.

Listan över senare uppföljare är lång och tenderar att tätna med åren. Madame Caspari kom till Ladakh 1939, en annan professor från Schweiz, snubblade över Hemisevangeliet liksom Notovitj av en ren händelse; doktor Robert S. Rawicz, professor i antropologi, kom till Ladakh 1975 och fick för första gången höra talas om detta evangelium, Edward F. Noack vid Royal Geographical Society i London är en annan som vittnat om dess förekomst, och Holger Kerstens bok "*Jesus Lived in India*" 1983 har utvecklat ämnet till nya omfångsrika vidder med synnerligen tänkvärda nya teorier och spekulationer.

Hela detta material från Notovitj till Edward S. Noack finns exponerat i Elizabeth Clare Prophet's utmärkta bok "*The Lost Years of Jesus*" 1984 som översatts till otaliga språk. Hon bara presenterar materialet, hela Notovitjs reseskildring är inkluderad med det buddhistiska evangeliets alla 17 kapitel liksom material av alla de andra, och hon överlåter åt läsaren att själva ta ställning. De flesta tycks dock vara överens om att detta kan man inte bara sopa under mattan.

Den tydligaste fingervisningen av alla är dock de påtagliga parallellerna mellan buddhism och kristendom. Det finns så mycket buddhism i vad Jesus predikar att han med största sannolikhet måste ha studerat och lärt sig av buddhismen, vilket han bara kan ha gjort i Indien. Det 1945 i Egypten återfunna gnostiska Thomasevangeliet och det buddhistisk-tibetanska evangeliet är även så pass lika varandra framför allt i sin påfallande feminism, fastän de författats i olika världsdelar, att de måste båda anses vara tillförlitliga som direkta kopior av original och urkunder.

Medicinskt utlåtande om Jesus 1928.

"När de därefter kom till Jesus och såg honom redan vara död, slog de icke sönder hans ben; men en av krigsmännen stack upp hans sida med ett spjut, och strax kom därifrån ut blod och vatten.

Och den som har sett detta, han har vittnat därom, och hans vittnesbörd är sant, och han vet att han talar sanning."

– ur Johannes evangelium, kapitel 19:33-35

I sin bok "Dog Jesus på korset?" besvarar doktor Hugo Toll sin fråga entydigt med nej. Som 70-årig läkare med ett långt livs erfarenheter och forskningar bakom sig kan hans nej inte avfärdas utan vidare, i synnerhet som han kommer med ett ansevärt material som underlag för sin slutsats. Att han samtidigt så djupt låter sig gripas av sitt ämne och han inspireras till ansevära utsvävningar därifrån må tillskrivas hans mänskliga natur, vilket enbart länder denna till heder och beröm, då därigenom hans bok framstår som både sympatisk och uppbygglig och desto mera läsvärd.

Här är några prov på doktor Tolls aktningvärda analyser:

"Romarna synas redan tidigt och med förkärlek ha upptagit denna barbariska straffform. Det var ju ett nervretande skådespel den tidens politiker hade att bjuda pöbelmassorna, vilka därvid fick sina primitiva hämnd- och grymhetsinstinkter mättade. Ty proceduren gick framför allt ut på att *långsamt pina*, icke i första rummet att döda, ehuru detta naturligtvis till slut så gott som alltid blev resultatet och självfallet också var meningen. Därefter var avsikten med detta straff att draga den högsta tänkbara *vanära* över den straffade och döde.

Straffet och tillvägagångssättet var som sagt ämnade att bereda den dömda en kvalfull och i all synnerhet en långsam död. Man torde knappast kunna göra sig en föreställning om de fysiska och själsliga kvalen vid detta protraherade dödssätt. Antikens författare, vilka annars ej är så blödhjärtade, reagera ofta däremot. Cicero kallar det för ett "det grymmaste och vederstyggligaste straff"...." och så går doktor Toll igenom alla Antikens författares varandras överträffande beskrivningar av korsfästelsens fasansfullhet (sid 23 f).

"Rövorna, vilka korsfästes jämte Jesus, levde ännu mot kvällen, och man måste klubba ihjäl dem. 'De korsfästes ben krossades för att påskynda döden eller till och med för att hindra dem från att återvända till livet, såsom verkligen någon gång inträffade' (S.A.Fries, *Jesu lif*, sid. 344). Och när Josef från Arimatea infann sig hos Pilatus och omtalade att **Jesus redan vore död**, trodde denne det icke (Mark. 15:44), utan tillkallade hövitsmännen och frågade om så verkligen vore. Pilatus hade säkerligen erfarenhet i dylika saker. Anatomiskt och kirurgiskt sett, överhuvud taget från medicinsk synpunkt finnes heller intet, som nödvändiggör dödens inträde vid korsfästning inom, låt oss säga, de första tjugofyra timmarna, icke ens gör den sannolik. Döden kan vid skador uppstå genom förblödning, infektion, direkt förstörelse av livsviktiga organ, förut omtalad chock eller genom samverkan av flera av dessa moment. Blödning i någon nämnvärd mängd torde knappast kunnat komma i fråga, även om spikarna skulle ha träffat handens största kärlbågar, vilka i alla fall äro relativt små. En spik, som sårar kärlet och blir kvarsittande, tamponerar på samma gång såret och orsakar koagulation av blodet, alltså blodstillning. Spänningen och sträckningen samt händernas uppåtriktade läge måste också göra sitt till för att hindra allvarlig blödning. Och sannolikheten för att en genomborrande spik skulle träffa någon av de större artärerna är för övrigt icke stor.

Inga livsviktiga organ beröras heller direkt vid korsfästningen. Infektionen, som man ju även kunde tänka på, utvecklar sig först långsamt och kan knappast döda förrän efter flera dagar. Och intet, inom kort ovillkorligt dödande ingrepp gjordes enligt evangelierna eller den kända traditionen på Jesus. Då han nu, som vi tro oss strax skola kunna även på annat sätt visa vara

sannolikt, icke heller var död, ligger det närmast till hands – och det återstår knappt något annat än – att antaga ett vanmaktsanfall övergående i ett djupt och långvarigt dödlignande medvetslöshetstillstånd." (sid. 39 f)

Men här är hans starkaste argument:

"Och **strax kom därifrån ut blod**. Jesus hade således, så vitt man kan förstå, ännu hängande kvar på korset och ansedd död, blivit stucken med ett spjut, en lansspets, **och därifrån utgick(!)strax blod**. Han blödde! Detta är, såsom läsaren kanske redan anar, för mig som läkare en mycket viktig punkt i denna studie av passionshistorien. *Ty om blodet rann, visar det väl, att Jesus icke var död*. Detta är, som alla borde veta, ovedersägligt. Om något av det hela är ett underverk, så är det väl detta, att denna lilla episod skulle inträffa, att en okynnig och klåfingrig soldat (se nedan) sticker till Jesus med sin lansspets och att Johannes så troskyldigt och enkelt förtäljer händelsen med dess par små bifomen, blodet och vattnet, dymedelst möjliggörande i alla fall för en sen eftervärld att veta, att Jesus nu icke var död.

Varje anatom, patolog eller läkare vet, att sticker eller skär man i en död, i ett lik, så blöder det icke. Hjärtat har stannat, dess kraft är slut. Och något blodtryck existerar icke längre. Artärernas och kapillärernas sista kontraktion har tömt blodet in i de djupliggande, utvidgade, slappa, stora venerna. Blodtrycket är lika med noll. Arterer och kapillärer stå tomma. Det *kan icke* blöda. Hos en, som blott är kollaberad eller i vanmakt, rör sig däremot hjärtat och det övriga kärlsystemet något om än svagt. Sårar man en sådan, så blöder det, ehuru kanske obetydligt. Blödningen stannar lätt, då blodtrycket är ringa. Vid djupaste vanmakt upphör all blödning, innan ännu livet flytt. Men blödning bevisar, att liv ännu finnes." (sid. 44f)

"Någon motsvarighet till att 'sticka upp' sidan på en korsfäst lär icke förekomma i litteraturen. Att det skulle ha varit i lagen anbefallt för att förvissa sig om delinkventens död, innan han återlämnades till sina anhöriga, känna vi ej. Det gjordes tydligen inte heller med rövarena. Nej, denna episod inträffade alldeles extra helt utom programmet, om något sådant fanns. Som vi redan nämnt, var i motsats till den annars stränga romerska ordningen och disciplinen korsfästningen mer eller mindre överlämnad åt exekutorernas godtycke. När i och med domen den olyckliges öde en gång var avgjort, tillspillogavs han på nåd och onåd åt deras gyckel, hån, grymhet och – *okynne*. De tycktes kunna tillåta sig vad som helst.

Nu är det tid att vi igen erinra oss, att Jesus tidigt på morgonen blivit gisslad (Joh. 19:1). Detta var ingen lek. Erfarenheten lär, att en starkare retning på huden av såväl termisk, kemisk som mekanisk art har benägenhet att framkalla ödem och blåsbildning. Det bildas ett vattenaktigt (seröst) exsudat, vilket genomdränker huden och uppflyfter den eller dess yttersta lager i större eller mindre blåsor. Dessa kunna sedermera konfluera till stundom väldiga, mer eller mindre spända eller nedhängande sådana. Stora brännblåsor äro allmänt kända, sådana efter terpentint, senapssprit, spansk fluga likaså. En våldsam mekanisk retning vid en svår gissling torde likaväl kunna framkalla detsamma eller något liknande, fastän vår humana tid inte har erfarenhet därav just vid prygling. Från krigs- och olycksfallskirurgin känna vi det emellertid väl. Det går där under namn av Epanchements traumatiques de sériosité, *Décollement de la peau*. Genom tangentiellt våld (brutala gisselslag kunna tänkas verka så) 'kan det hända att huden drages med (i våldets riktning) och tänjes utan att brista, men att detta i stället blir fallet med underliggande bindväv, varigenom en subkutan ficka uppstår, som snart fylles med blod eller *lymf*a. Dylika decollementer äro varje kirurg bekanta. Det bildas stora skvalpande säckar, lätt igenkännliga på den slappa fluktuationsförmimelse de giva. *De större lymfautgjutningar*, som härvid förekomma, vika i allmänhet ej för enbar, även upprepad punktion. I den förantiseptiska tiden ledde decollementerna genom infektion ej sällan till svårartade phlegmonen.' (Cit. från Gunnar Nilson, *Sjökrigets kirurgi*, 1913, sid. 148.) Se också Wullstein und Wilms," etc, här citerar författaren åter ett antal lärda källor mest på tyska,

" – ren, klar, vattenaktigt lymfa således. Gångna tiders hårdhanta krigs- och fängelsedisciplin var nog också bekant med allt dylikt. I svenska bibelöversättningar från gamla tider, som således låg närmare den reella erfarenheten av saken, heter det, att Jesus 'hudflängdes'. Med alla dylika svullnader, blåsor eller 'vatten'-säckar är det en särskild egendomlighet: *de ha alltid en specifik benägenhet att reta klåfingrigheten både hos lärd och lekt*. Läkekonsten har därför alltid anledning att, av fruktan för infektion, varna just mot stickande och petande på dem. Det är ju högst antagligt, att under dagens lopp å Jesu sida bildat sig ett betydligt ödem eller några sådana större eller mindre blåsor. En av krigsmännen ser det, då han går förbi. Helt naturligt retar det också hans klåfingrighet och ungdomliga okynne. Han sticker till litet vårdslöst, sårar också därvid Jesus i

själva huden eller något djupare. Och så förstå vi det hela: **blod och vatten.**" (sid. 50-52; författarens kursiveringar.)

Redan kyrkofadern Origenes på 200-talet påpekade, att lik inte kan blöda, som senare stämplades som kättare.

Dessa är författarens viktigaste bidrag till belysning av fallet. Men han går sedan längre. Han belyser olika möjligheter till "Uppståndelsens" iscensättning och utesluter inte den möjligheten att Jesus själv kan ha vaknat upp i graven och själv rullat undan stenen, ehuru det förefaller mera troligt att esséer, unga män i skinande vita kläder, kom och gjorde det. Doktor Tolls analyser av Jesu framträdanden efter uppståndelsen är sedan ytterst elementära och allmänmänskliga, i det att han bl.a. poängterar att Jesus upprepade gånger uppsökte lärjungarna enkom för att få mat, ex. Lukas 24:41-43:

"Han sade till dem: "Har ni här något att äta?"

Då räckte de honom ett stycke stekt fisk och något av en honungskaka; och han tog det och åt därav i deras åsyn."

Så betar sig knappast gengångare eller förklarade eterkroppar.

I slutet av boken spekulerar han i vart Jesus sedan kan ha tagit vägen. Han belyser den indiska teorin men tar inte ställning:

"I Orienten finns ett icke obetydligt religionssamfund, som är byggt på tron, att Jesus överlevde korsfästelsen, vandrade österut mot Indien och slutligen, för att där förkunna sitt evangelium, nu med namnet Izza, hamnade i Srinagar, "lyckostaden", *solstaden*, i den måleriska Kashmirdalen på båda sidor om floden Jhelum, forntidens Hydaspes, där Alexander måste vända. Där skulle han ha levt länge och dött vid 120 års ålder samt blivit begravnen. Hans grav skall vara bekant där, ehuru den oriktigt tillskrivits en profet Yuzasof."

Dock citerar han en bok med det sällsamma namnet "En bok utan namn":

"Är det då icke en vacker legend, att Mästaren fick fortsätta sina vandringar mot Östern, där alla vägar slingra sig samman och varda till en? De vise från Österlandet hade ju färdats till Betlehem, då han föddes. Nu gick han själv till dem. Du vill, att han skulle hava slutat på korset och att hans stämman sålunda släckts. Var det då icke bättre, att han omsider nådde till en vidare umgängelse? De stora karavanstråken följde han, alltjämt spridande sin lära och alltjämt samlande trogna omkring sig. Till stammarna i förskingringen sökte han sig, och de anammade honom. I den snabba Tigris har han tvätt sina fötter, och hans blick har vilat på den tröga Euftrat. Över Kashmirs barrskogsklädda berg, utmed stränderna av dess klara källsjöar har hans stig gått fram, och hans stämman har ljudit under Ganderbals platanlundar. Om aftonen, vid lägereldarna upplät han sin mun och talade till de trötta männen, som rastade, sedan deras kameler avlastats och släppts på bete. På morgonen var den tillfälliga kretsen bruten, och resenärerna delgav folket i nya nejder vad de hört av främlingens mun. – Så verkade han. Så vart han aldrig och krokig och vit. Förnekelsen och förföljelsen låg allt längre bakom honom. De första lärjungarna som han samlat vid Gennesarets fjärran stränder voro för länge sedan döda, och Paulus, hedningarnas apostel, spred hans evangelium bland romare och greker. Själv talade han till en ny tid och till nya folkslag."

Författaren nöjer sig med kommentaren: "Så alldeles gripen ur luften är kanske dock inte heller denna skaldiska fantasi...."

Ur kapitel 13 av det gnostiska "Esséer-evangeliet":

"3. Men en oändlig folkskara följde honom i hälarerna. Bland dessa var då en gammal gumma som i tolv år lidit svårt av kärlekskramp. Hon hade i sin höga ålder haft mycket svårt för att följa med Jesus och ständigt blivit tillbakaträngd av andra. Men nu hade hon sin chans, när Jesus stod stilla och mycket nära henne, och hon tänkte:

"Om jag blott får röra vid hörntofsen av hans mantel så blir jag frisk." Och hon lyckades snudda vid den.

4. Men Jesus vände sig genast om och frågade: "Vem rörde mig?" Då sade Petrus till honom: "Hela folket tränger sig in på dig, och så frågar du: 'Vem rörde mig?'"

5. Men kvinnan som rört vid hans mantels hörntofs och därvid genast blivit frisk bävade och sjönk på knä för Jesus och sade: "Herre, vredgas icke på mig, det var jag." Och hon berättade

varför hon rört vid honom, och Jesus sade: "Din tro har hjälpt dig. Gå i frid, arma änka." Och gumman stod upp och gick och var mycket frisk.

6. Men Jesus sade: "Det är icke gott, att man går i vägen för äldre kvinnor och tar deras plats för att själv få komma i första rummet. Den som icke vördar sin moder, den heligaste varelsen näst Gud, är ovärdig namnet son.

7. Hör då vad jag säger er: Vörda kvinnan, ty hon är världens moder, och hela den gudomliga skapelsens sanning vilar hos henne.

8. Hon är grunden till allt gott och skönt, liksom hon också är livets och dödens frö. Av henne beror mannens hela tillvaro, ty hon är hans moraliska och naturliga stöd i hans arbeten.

9. Hon framföder er under plågor, hon vakar i sitt anletes svett över er tillväxt, och ända till hennes död förorsakar ni henne livlig ångest. Välsigna och tillbed henne, ty hon är er enda vän och ert enda beskydd på jorden.

10. Vörda och försvara henne. Genom att handla så förvärvar ni hennes kärlek och hennes hjärta, och ni blir behagliga för Gud. Därigenom blir er många fel eftergivna.

11. På samma sätt, älska era hustrur och vörda dem, ty de skall bli mödrar och senare ett helt folks mormödrar.

12. Var kvinnan undergiven. Hennes kärlek förädlar mannen, uppmjukar hans hårdnade hjärta, kuvar vilddjuret inom honom och förvandlar det till ett lamm.

13. Kvinnan och modern, denna ovärderliga skatt som Gud har givit er, är världens skönaste prydnad, och av dem skall födas allt som skall bebo världen.

14. Liksom härskarornas Gud, som fordom skilde ljuset från mörkret och landet från vattnet, äger kvinnan den gudomliga förmågan att skilja mannens goda avsikter från de onda tankarna.

15. Därför säger jag er: Näst Gud bör era bästa tankar tillhöra kvinnorna och makorna, emedan kvinnan är för er det gudomliga tempel, där ni lättast uppnår den fullkomliga lyckan.

16. Hämta i detta tempel er moraliska styrka. Där skall ni glömma era bedrävelser och era motgångar, där skall ni återhämta förlorade krafter, som är er nödvändiga för att kunna hjälpa er nästa.

17. Utsätt henne inte för förödmjukelse, ty därigenom förödmjukar ni er själva och förlorar kärlekens sinne, som är det viktigaste ni äger i livet.

18. Beskydda er hustru, på det att hon må beskydda er och hela er familj. Allt vad ni gör för er moder, er hustru, för en änka eller en annan kvinna i bedrävelse, det gör ni för Gud."

En teologs svar till Alvar Ellegård (1994)

I sin bok "Myten om Jesus" hävdar Alvar Ellegård, professor i engelska språket, med tvärsäkerhet att allt vad som står i Nya Testamentet bara är "förbannad lögn och dikt" (för att citera Goethe) då Jesus från Nasaret aldrig har existerat, och denna hypotes menar han sig styrka med en överväldigande bevisflod av imponerande lärdom. Visserligen är hans bok intressant och innehåller den mycket av information och sanning, men han missar det väsentligaste, nämligen Jesu mänsklighet, och därmed missar han allt.

Hans bok med dess hypoteser och revolutionerande teorier är ingenting unikt. Det är på modet idag till och med i teologiska kretsar att spekulera i möjligheten att Jesus kanske aldrig fanns. Men skulle då verkligen allt vad Paulus, Markus, Matteus, Lukas och Johannes bland många andra lärjungar från den tiden vittnat om bara vara påhittat? Det påstår tvärsäkert Alvar Ellegård. Min primära synpunkt på detta som teolog är att professor Ellegård bör hålla sig till sin professur i engelska och inte applicera vetenskapligt materialistiskt tänkande på teologi.

Vad han gör i sin bok är att han plockar sönder hela Nya Testamentet i alla dess beståndsdelar, som man plockar i sär en maskin. När han sedan analyserar alla dessa sönderplockade detaljer kan han omöjligt få ihop det till en fungerande maskin. Det är som att påstå att en klocka inte går när man väl har plockat i sär den.

Man kommer dock inte ifrån att mycket i Nya Testamentet är dubiöst, men detta faktiska förhållande har Ellegård använt som språngbräda för att driva saken för långt i motsatt riktning. Man kan beröva Jesus hans gudomlighet, men man kan inte beröva honom hans mänsklighet.

När Jesus gråter över den döde Lazarus – är hans tårar bara dikt? När han räddar livet på en prostituerad med att be den av hennes potentiella mördare att kasta den första stenen på henne som är utan skuld – är hans praktiska visdom och humanitära insats bara dikt? När Petrus i färd med ett fiskafänge ute på Gennesarets sjö plötsligt får veta att Jesus står på stranden och han av

ren iver ger sig ner i vattnet för att snabbare komma i land – är hans rent mänskliga reaktion bara lögnaktig dikt? Är Petri hela personlighet en ren uppfinning? Hans impulsivitet, som konsekvent utmärker hans personlighet, hans bittra ånger när han inför tuppens galande inser att han förnekat sin mästare tre gånger och hans förtvivlade tårar över detta – diktar man sådant? Och Judas, hans invändning mot slöseriet av dyra pengar på den olja som skökan smörjer Jesu fötter med, hans märkliga demonstration att kyssa sin mästare när han (medvetet eller omedvetet) förråder honom och hans totala förtvivlan med självmord när han tar på sig ansvaret för Jesu tragedi – diktar man sådant?

Och Bergspredikan? Jesu långa kärleksmättade och ytterst vemodiga avskedstal vid den sista nattvarden och hans upprörda kamp med sina egna känslor? Hans egen förtvivlan på korset med sitt yttersta nödrop: "Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig!?" Det intima samtalet med Nikodemus? Den lame mannen som på grund av trängseln i Kapernaum firas ner för Jesu fötter från taket av sina vänner? Kan man bara förneka allt sådant och stryka ett streck över det och med tvärsäkerhet påstå att det aldrig kan ha förekommit, bara för att det saknas konkreta bevis för att Jesus verkligen levde och verkade enligt evangelierna? Nej, Alvar Ellegård, det kan man inte med mindre än att man förnekar Jesu mänsklighet, och då förnekar man även sin egen mänsklighet.

Jag står för mitt uttalande att man kan beröva Jesus hans gudomlighet, och jag styrker det med min uppfattning, att om Jesus var gudomlig är alla människor lika gudomliga. Att Jesus ensam skulle ha varit gudomlig är en med seklerna alltmera ohållbar dogm. Men ingen kan ta ifrån Jesus hans mänsklighet, inte ens Alvar Ellegård.

Låt oss slutligen återvända till Jesu egen fråga: Var det värt det? Var det någon mening med hans mission? Vad var då hans mission? Låt oss här låta honom själv besvara frågan. Han gav faktiskt en förklaring som finns klart uttryckt i evangelietexten, där han själv förklarar det hela för några klentrogna lärjungar som tydligen inte fattat någonting:

"Förstår ni så lite, är ni så tröga till att tro på det som profeterna har sagt? Skulle inte Messias lida detta och gå in i sin härlighet?" Och med början hos Mose och alla profeterna förklarade han för dem vad som står om honom överallt i skrifterna.

Lukas evangelium, kapitel 24: 25-27, den berömda episoden om de två lärjungarna på vägen till Emmaus.

Det framgår inte vilka dessa två lärjungar var som först inte kände igen honom, utom att den ene hette Kleopas, men det troligaste är att den andre var Lukas själv. Då ingen av dem själv hade träffat Jesus kan man förstå att de inte först insåg vem deras medföljare var, men de förstod det ju sedan.

Det verkar alltså som om Jesus själv tog på sig uppgiften att göra sig själv till Messias, en kommande och väntad frälsare för Israel som ständigt förekommit i skrifterna som en önskedröm omhuldad av profeterna, och att han alltså tog på sig uppgiften att förverkliga alla profetierna om Messias för att göra sig själv trovärdig som Messias. Faktum är att det finns en judisk sekt i Israel som erkänner honom som Messias, så kallade messianska judar. Då kommer vi till frågan: Lyckades han med sin uppgift?

Faktum är att hans verksamhet resulterade i den största av de stora världsreligionerna, och hans dominerande kärleksbudskap har alltid gått hem överallt. Även om mycket gick fel så måste man ändå erkänna att hans mission kröntes med framgång. Hans livsgärning är den märkligaste i världshistorien, vilket gör honom till den mest fascinerande människa som någonsin levat, och fastän han lämnade ingenting efter sig är det ett livsverk som fortsätter att växa och påverka hela världen och nästan alla människor. Även om han inte var en gud eller någon Guds Son har han som människa förtjänat alla tempel som rests till hans ära och all vördnad och helgd som någonsin ägnats honom.

Några milstenar, februari 2021.

15	Claire Bloom 90 år. Jane Seymour 70 år.
23	200 år sedan John Keats' fränfalle, 25 år gammal.
26	Betty Hutton 100 år.

Några filmer

The Magic Box (Det mörka rummet, 1951)

Idealistens tragedi

Detta blev en av mina favoritfilmer första gången jag såg den (i svart-vitt på TV) för 45 år sedan, och den har hållit sin position som sådan ända sedan dess. Det är inte bara en filmbiografi över en glömd uppfinnare, utan den är ett betydande monument och ärebetygelse för hela filmkonsten och en skildring av dess långa och mödosamma tillkomsthistoria med alla svårigheter att övervinnas på vägen genom många haverier och misslyckanden under 50 år tills den stod färdig som en fullt utvecklad industri. Där börjar filmen, när uppfinnaren av den första filmkameran beger sig till en omfattande filmkonferens, där han tror att han fortfarande har något viktigt att säga, han är över 65 och mycket bräcklig till hälsan, och på vägen dit besöker han sin frånskilda hustru, som lämnade honom med fem söner när hon insåg att han aldrig någonsin skulle nå någon framgång med sina entusiastiska drömmar, då han var alltför mycket före sin tid. När hennes kollega i affären där hon arbetar frågar henne, varför hon inte går tillbaka till en så älskvärd och sympatisk man svarar hon, att en så hopplös idealist aldrig borde riskera att få andra att engagera sig i hans liv, vilket bara måste tvinga dem till ständig oro för honom. Deras äktenskap rullas sedan upp i en återblick med några fruktansvärt hjärtknipande scener, som när tre av deras söner beslutar sig för att befria sina föräldrar från försörjningsplikterna för dem med att anmäla sig till frivillig vapentjänst under kriget (1915) fastän de är minderåriga, och vi får aldrig veta hur det gick för dem sedan. Hon avslutar sin berättelse med att avslöja för sin kollega, att hon aldrig riktigt lärde känna sin make, och att hans verkliga liv egentligen ägde rum innan hon lärde känna honom. Sedan rullas detta tidigare liv upp med hans tidigare äktenskap med Maria Schell i en av sina mest förtjusande och älskvärda roller som hans sjukliga första hustru, som offrar allt för honom och slutligen även själva livet, vilka år helt domineras av hans ständiga ansträngningar med att få fram en riktig filmkamera, vilket slutligen kröns med framgång, men då är allt förlorat och de är ruinerade. I slutscenen kommer han äntligen fram till det stora filmmötet, som är mycket turbulent, men han reser sig slutligen från sin plats och begär ordet. Hans budskap är: "Förstör inte filmskapandets idealism, som är dess enda kraft och mening." Han ser klart att filmindustrin håller på att utvecklas till en monstruös materialistisk industri för främst kapitalistiska intessen, vilket han känner att kommer att förstöra själva meningen med allt som han och andra idealister offrade sina liv för. Det är John Boultings yttersta mästerverk, fastän han och hans bror Roy gjorde en lång rad sådana, som vanligen utmärks av en djup mänsklighet och mänsklig medkänsla ovanlig inom filmen, och här gör Robert Donat sin kanske finaste rolltolkning, fastän han bara gjorde utsökta sådana – han led själv av livslång astma. Skildringen och gestaltningen av denne idealistiske uppfinnare William Friese-Greene (1855-1921), som är blind för allt utom för sitt livs mening, idealism och visioner, som ständigt krossas av verkligheten och tvingas av sitt öde ner i bankrutt och nästan till tiggargastaven, är hjärtekrossande, uppslitande och oförglömlig, vilket gör denna film, en unik dokumentation av själva essensen och själen i att skapa film, till en av de mest väsentliga filmer som någonsin gjorts.

Le collier de la reine (Drottningens halsband, 1946)

Imponerande, noggrann och praktfull rekonstruktion av den svåraste skandalen i den franska monarkins historia.

Viviane Romance är den självklara stjärnan här som dominerar hela filmen och som till och med lyckas ställa drottning Marie Antoinette i skuggan, vilket även var vad som inträffade i verkligheten genom det astronomiska bedrägeriet genomfört av Jeanne de la Motte (Viviane Romance) som till och med lyckades duperas en kardinal genom skamlös manipulation. Det tragiska i historien är att drottningen i allmänhetens ögon fick all skulden och därav sitt rykte så beflekat att hon aldrig kunde reparera det, fastän hon var fullkomligt oskyldig – i själva verket tackade hon nej till att köpa halsbandet, troligen det dyraste smycke som någonsin framställts,

medan andra såg en chans för sin omätliga girighet och utnyttjade möjligheten hänsynslöst. Fastän Jeanne de la Motte dömdes och straffades rättmätigt genom offentlig prygling, brännmärkning och fängelse lyckades hon ändå komma undan, flydde till England och ägnade sig där åt hänsynslös propaganda mot Marie Antoinette, då hon framställde sig själv som ett offer för drottningen och betygade sin oskuld i utomordentligt skamlös fräckhet. Filmen skildrar det mesta av de mycket komplicerade turerna i denna härva av skandalen och ger en alldeles utmärkt gestaltning åt kanske alla tiders främsta charlatan, den så kallade greve Cagliostro, även känd som Joseph Balsamo och många andra namn, som slutade lika illa som de flesta i detta enorma taskspeleri. Höjden av skandalen var kanske att den stackars lättlurade och naive kardinalen de Rohan blev frikänd, fastän han måste hållas ansvarig för att ha låtit sig luras och som inte ens resignerade som kyrkans kardinal. Han betraktades lika mycket som offer för komplotten som Jeanne de la Motte, och fastän han var oskyldig i sin naiva dumhet och ett offer för sin egen dårskap och lättrogenhet, var hans ansvar som en kyrkans ledare oerhört, medan den lösaktiga Jeanne de la Motte alltid kommer att framstå som ett mysterium för alla tider för sin otroliga destruktivitet och abnormitet.

Sciucià (Skoputsaren, Ungdomsfängelset, 1946)

Den tragiska sagan om två pojkar och en häst

Detta är kanske det mest upprörande av Vittorio de Sicas många mästerverk, då det handlar nästan enbart om barn, i synnerhet två pojkar som inte är tillräckligt gamla för att förstå vad de egentligen gör och vad som händer dem. Karaktären i filmen förebådar Viscontis fruktansvärt realistiska mästerverk *La terra trema* (Jorden skälver) två år senare, men här sker allt i de fattigaste delarna av centrala Rom, och endast hästen erbjuder någon sorts lättnad i den beklämmande verkligheten. Pojkarna, som använder alla sina besparingar som skoputsare för att köpa en häst som de älskar att rida på, luras in i svarta-börs-affärer, åker fast och sätts i ungdomsfängelse, där de sanitära förhållandena är vedervärdiga och pojkarna sätts i trånga mörka celler, fem i varje cell. Naturligtvis vill de bara rymma. Den enda komediscenen, där man känner igen den senare de Sicas strålande humor, är när ledningen organiserar en filmförevisning för delinkventerna, och naturligtvis händer det tusen saker under denna filmförevisning. Som alltid i de Sicas filmer är regin utomordentlig hela vägen liksom även alla aktörerna, och fastän historien är något överdriven och dramatiserad är realismen alldeles tillräckligt övertygande och chockerande. Hans följande film "Cykeltjuven" skulle vara något mildare, medan denna är oupphörligt upprörande hela vägen igenom, det blir till och med ett oskyldigt offer på vägen, som kan få vilket hjärta som helst att blöda.

Le château de verre (Glasslottet, 1950)

"Brief Encounter" på franska men mindre innerlig och mera flyktig

Vicki Baum brukade skriva monumentala alldagliga romaner på mest billigt stoff, och det här var inget undantag. Det är dock alltid värt att se en hel film om Michèle Morgan är med för hennes alltid fascinerande skönhet, och det samma kunde sägas om Jean Marais, vars granna personlighet alltid passade bra i romantiska roller. Inledningen i denna film är överväldigande i sin romantiska skönhet, och här är René Clément när han är som allra bäst, men tyvärr vidmakthålls inte denna höga nivå. Romantiken fortsätter och hålls högt minsann, men på något sätt träder de andra relationerna i samband med de älskande störande in med en sekundär handling, som drar ner allting till en krass nivå, särskilt Michèle Morgans makes kalla professionalism som bara bryr sig om sin karriär. Glasslottet är en liten glasskulptur som senare ramlar ner och går sönder, och både Michèle Morgan och Jean Marais trampar i glasbitarna och får blödande fötter i en sorts symbolik för hela filmen. Man känner hela tiden på sig att detta inte kan sluta väl, hur vackert och fascinerande de än umgås i sin bedårande sköna relation, de diskuterar nästan genom hela filmen det nödtvungna i att de måste skiljas, och när avskedet slutligen äger rum blir det inte alls som de hade tänkt sig, och upplösningen blir minst sagt ytterst häpnadsväckande, samtidigt som det ger en djup mening åt hela filmen. Det är en intressant och vacker film på en bagatellartad historia, lika episodaktig som en novell av

Maupassant eller O.Henry, och den når aldrig några intressanta djup eller exstatiska höjder – den bara flyter planlöst omkring i Paris, och Jean Marais är helt berättigad i att vilja ha henne kvar där – synd att han inte får som han vill.

Secret People (1952)

En grym historia om hur oskuld utnyttjas för att genomföra motsatsen

Handlingen äger huvudsakligen rum i London 1937 vilket genast för tankarna till Hitchcocks "Sabotage" från året innan som presenterade samma problem: ett terrordåd går fel så att oskyldiga offras och blir lidande, vilket leder till överväldigande samvetsproblem och ångest genom ånger. Valentina Cortese gör den främsta skådespelarinsatsen här som den dominerande karaktären, som kommer till England med sin lillayster som politiska flyktingar från Italien efter att deras far blivit offer för en fascistisk general. De klarar sig bra i England och blir brittiska medborgare, allt är frid och fröjd, tills Valentinas tidigare älskare råkar dyka upp för att delta i ett attentat mot just den general som blev deras fars bödel, som kommer till Parisutställningen 1937 för ett officiellt besök. Älskaren övertalar henne till att placera bomben, hon är ytterst motvillig men går slutligen med på det för hans skull, medan hon mycket väl vet att det är fel. Detta är knuten som inte kan lösas, då konsekvenserna visar sig bli vad ingen hade planerat eller förutsett. Audrey Hepburn spelar den yngre systemen som gör framgång som ballerina, vilket hon ursprungligen var utbildad till, och varje ögonblick med henne är det värt att frossa i. Charles Goldner gör en fin rolltolkning som deras gudfar som noga vakar över dem och förstår alltför mycket av vad som pågår. Det är inte en lika stor film som Hitchcocks "Sabotage" men näst intill och mycket väl värd en granskning för dess belysning av det eviga problemet om det är rätt att mörda tyranner eller inte.

Funny Face (Kär i Paris, 1957)

Den idealiska musikalen

Det är en billig intrig, men huvudaktörerna gör den till en dröm av perfekt underhållning, skönhet och romantik. Fred Astaire var i en avancerad 50-årsålder när han gjorde denna film, och Audrey Hepburn var tjugo år yngre, och ändå fungerar deras innerliga romans över förväntan med övertygande värme, fastän de spelar diametralt motsatta karaktärer, han en effektiv professionell fotograf för ett modemagasin och hon ett mycket intellektuellt bokbiträde. Men frågan är om det inte är Kay Thompson som tar hem filmen. Hon medverkade i ytterst få filmer, denna var hennes tredje och hennes sista betydande framträdande (i avanverad 40-årsålder), och fastän hon inte alls var någon filmstjärna så dominerar hon hela filmen virtuost. Fastän intrigen kan verka ganska dum och ytlig, så är dialogen briljant hela vägen igenom, i synnerhet som Audrey hela tiden pepprar den med sina filosofiska utgjutelser, vilka slutligen till och med modedrottningen Kay Thompson låter sig anammas av, och det hela utvecklar sig något av en psykologisk uppfostran, då de alla lär sig något om empati och hur det fungerar – Audrey är instruktören, medan Fred och Kay aldrig hört talas om saken tidigare, men de lär sig med besked. Till allt detta kommer George Gershwins underbara gamla melodier och Stanley Donens absolut överlägsna regi. Varje gång jag sett denna film (sedan 1958, första gången,) har jag älskat den ännu mer, för dess charm rotar sig och växer inom en. Och det framgår alltför tydligt att Audrey Hepburn älskade att göra denna film med Fred Astaire, vilket hon även medgav själv i TV decennier senare. Fantasin, infallen, variationerna i de olika scenerna och skådespeleriet samt de förtrollande vackra scenerierna bidrar allt till att göra denna film till en av de raraste juvelerna i hela filmmusikalhistorien, och den kommer alltid att fortsätta växa i värde med åren. Det är en lycklig film.

Göteborg den 31 januari 2021.